

Film

De Russische regisseur Andrei Tarkovski noemde film de meest realistische onder de kunsten. Hetzelfde zou je kunnen zeggen van de geografie, als meest realistische onder de wetenschappen. Waar een film het geleefde leven scherper kan verbeelden dan een schilderij of beeldhouwwerk, kan de geografie dat beter dan de natuurkunde of de sociologie. Kunnen geografen en film nog wat van elkaar leren?

Mijn carrière als filmkijker begon op een nacht in mijn studententijd. Ik had de teurstellingen van de liefde hardhandig geproefd en mijn oog viel op haar naam in de titel *Fanny och Alexander*, de film die van middernacht tot drie uur 's ochtends draaide. Het werd een bijzondere nacht. Ingmar Bergman vertelde het verhaal van mijn leven, waarin de terreur van starre principes me veelvuldig had doen vluchten in de verbeelding. Het

was een autobiografisch geïnspireerde film over de verbeelding die Bergman als kind had ontwikkeld om de problematische relatie met zijn starre vader te ontvluchten en regisseur te worden.

Wat zou er gebeuren als we een autobiografische geografie zouden maken over wat ons ertoe dreef geograaf te worden? Die zou beginnen met de verbeelding die de kaarten in de atlas en de foto's van verre streken oproepen, de verbeelding die de landen creëerde

Films vertellen het andere deel van het verhaal, zoals *Goodbye Lenin* over communisme en *Nostalghia* over migratie

die we tekenden of bouwden van lego. Dromen over lange en verre reizen, onontdekte streken, plaatsen met exotische namen, hoge bergen, oude verhalen. Het verlangen de wijde wereld in te trekken en voortgedreven te worden als een blad in de wind, zoals een Perzisch gedicht het verwoordde en Abbas Kiarostami zijn film titelde: *The Wind Will Carry Us*.

We werden helaas ouder. Het leven leek serieuzer dan we oorspronkelijk dachten. We werden aardrijkskundeleraar en moesten het sociaal wenselijke voorbeeld geven. De wereldproblemen stonden in onze boeken. De multiculturele samenleving was mislukt, maar zat harmonieus in mijn klas. Een tsunami eiste waanzinnig veel levens, maar in de bergen van Mallorca duurde het een week voordat het nieuws me bereikte. Mallorca in de Middellandse Zee, waar wanhopige migranten verdrinken.

Film en geografie hebben beide de zwakte te veel en te weinig te verbeelden. Altijd is er een disbalans tussen wat benadrukt wordt en wat ontbreekt. Het is zoeken naar de nuance, niet omwille van de nuance, zoals journalisten zoeken naar twee tegenstrijdige bronnen zonder de materie te begrijpen, maar omwille van het inzicht. Dit is nooit compleet en misschien is film daarom zo waardevol: film behoort tot een ander domein, de kunst, die het andere deel van het verhaal soms wél kan vertellen en de diepte van de filosofische gedachte soms wél kan verbeelden. *El Norte* en *Abouna* over migratie, *Goodbye Lenin* over het communisme en *Shirin* over beeldvorming, kunnen een didactisch proces verrijken, versnellen en verdiepen. De echt grote films, zoals die van Tarkovski, zijn zo gevoelig dat ik ze niet durf te draaien in een klas met onzekere, zoekende jongeren. Maar misschien kan iets meer lef ook daar van grote waarde zijn. Zo wordt oorlog nauwelijks beter verbeeld dan door *De Jeugd van Ivan*, migratie door *Nostalghia*, en de vooruitgang door *Solaris*. •

Beeld uit *Nostalghia* van Andrei Tarkovsky (1983).